

Kirstine Prestmoen Tallerås

Rutastakkar i Folldal

Dei fleste av rutastakkane frå Folldal vart viste fram under "Liv i stugun" på Folldal bygdetun, Uppigard Streitlien i sommar. Foto: Arild Alander

På midten av 1800-talet var det rutastakkar som var i bruk blant kvinnene i Folldal. Det same var det på Lesja og i Dovre. Me har funne 10-11 stakkar rundt om i bygda, alle med rutamønster. Ikkje to av stakkane er like, men alle har ruter, gjerne i fargene raudt, grønt, kvitt. Botnfarga er brunt.

På "Liv i stugun" på bygdetunet i sommar vart fleire av desse rutastak-

kane brukta i eit opprinn kalla «På kyrkjeveg 1860». Lilla sjal og kvite huguturkle var tilbehør.

Stakk nr 1: Tunga-stakken

Etter Ågot Olsdotter Borkhus/-Tunga. Tidfesting: 1860.

Den stakken som har dei største rutene, veit me er vove i 1860. Denne har vore brurstakk. Jenta som vov tyet, var berre 16 år da ho vov det. 14 år seinare, i 1874 gifta ho seg i denne stakken. Jenta heitte Ågot Olesdotter Borkhus (Tunga), (1844-1934). Ho gifta seg med Isak Oleson Furuløkken fra Sel. Isak kom som gardsarbeidar til Alvdal, var dreng på Storsteigen. Han kjøpte seg jord fra Olen og Norsen og han og Ågot bygde seg heim her. Den gamle kyrkjestugu i Alvdal var første stugu deira. Isak arbeidde ved jernbana også.

Dottera deira, Oline Isaksen, arva stakken etter mor si. I 1953 hadde Norges Bygdekvinnelag tekstilutstilling i Oslo og da var stakken med resten av brureutstyret utstilt. Oline døydde i 1965 og da vart det Ivar Isaksen som overtok stakken. Han var soneson til Ågot. Stakken vart gitt i gave til Husantunet, Alvdal der stakken er no. Det skal vera skreddaren Arne Arneson Mellesmo (f. 1845) som sydde stakken. Han hadde den første symaskina i bygda.

Stakk nr 2: Stakk i Bakkom

Etter Eldri Svenssdotter Klokkerhaugen f. Sandom. Tidfesting: Kring 1830-40.

Denne stakken skal først vera bruuka av Eldri Svenssdotter Klokkerhaugen f. Sandom (1804-1881). Dotter hennar Anna Kristoffersdotter f. 1847 arva så stakken. Det var ein del av arven heimanfrå da ho gifta seg med skomakar Erik Bakkom i 1876. Anne tok ut eit rykte av stakken for ho trengte tyet til vestar til smågutane sine ein gong dei skulle i barnedåp.

Stakk nr. 3: Ty frå Bakkom

Astrid Faldet hadde eit tystykke som ein gong hadde vore ein stakk. Ho hadde arva det etter Maria og Kristian Bakken. Stakken skulle vera etter ovan nemnde Anna Kristoffersdtr. Klokkerhaugen, truleg etter mor hennas att, Eldri Svensdotter.

Stakk nr 4: Dalslåstakken

I 1994 hadde Dalslåslektet slektstemne på bygdetunet Uppigard Streitlien. Da fekk bygdetunet ei gave, ein rutete stakk og eit svart forkle. Stakken vart gitt av Astrid Dalslåen som hadde fått stakken av tanta si, Aslaug Dalslåen. Stakken hadde vore på garden Dalslåen (gnr. 139-17), hange på stabburet i mange år.

Emil Dalslåen (f. 1906) hugsa ikkje at stakken hadde vore i bruk, men han hugsa at Gammel-Martin Rundtom (1837-1929), kårkall på garden, hadde hatt på seg denne stakken når han stampa vømmøl. Da hadde han det nyvovne tyet og varmvatn i ein stamp og

trakka og trakka til vømmølen var passleg stampa. Stakken var tettvove, så den hadde han på seg for å ta vare på varmen og fukten i stampen. Me veit ikkje kva for ein gard som stakken opprinneleg kom frå, anten Dalslåen, Rundtom eller Sletten.

Stakk nr. 5: Borkhusstakken/Streitlistakken

Etter Ingeborg Tollevsdotter Streitlien f. Beitrusten. Tidfesting: 1854.

På 1950-talet kom Borghild Streitlien over ein gammal stakk på Borkhus hjå Anna Borkhus. Stakken var ein livstakk der livet var i fint rosa silkety. Stakken skulle vera komen til Borkhus med mor til Anna, Ingeborg Jørgensdotter Streitlien, gift dit i 1883. Stakken var eldre, etter mor hennas att, Anna Tollevsdotter f. Beitrusten (1828-1910). Ho vart gift til Streitlien i 1854.

Borghild fekk RørosTweed til å veva oppatt tyet og selde ein del av det i Folland. Tyet låg til sals på Samvirkelaget

nokre år utan at det var interesse for det så Borghild tok det med seg til Heimen i Oslo som selde resten for ho. Der var det i sal til 1975. På slutten av 1970-talet vov Kirsten Engum oppatt fleire meter av tyet så gutane i leikarringen fekk vesstar og jentene stakkar av tyet.

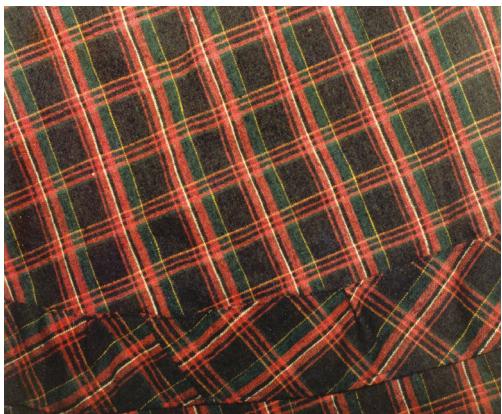
Stakk nr. 6: Dalås-stakken

Etter Kari Hansdotter Dalåsen f. Bekken. Tidfesting: kring 1840.

I 1997 fekk Folldal Bygdetun ei ny gave. Gava var ein stakk som hadde hamna på Tolga. Ragna Hagen f. Øyen (f.1901) hadde fått stakken av Sigrid Syversdotter Dalåsen (f. 1846) (Smør-Sigrid). Sigrid fløtte til Tynset. Ho var ugift og budde dei siste åra sine hjå brordottera Kari Nesset, Kåsa. Ho vart kalla Smør-Sigrid for ho elta saman smør som meierist Hektoen på Tynset kjøpte i hop. Stakken som Sigrid hadde arva, var etter mor hennas, Kari Hansdotter Dalåsen f. Bekken (1801-1902).

Ho gifta seg til Dalåsen i 1840.

Det var Gerd Schei, f. Hagen, dotter til Ragna som gav stakken til Folldal Bygdetun. Stakken var ein livstakk og hadde to ulike rutaty i livet og stakken. Stakketyet vart vove oppatt i 1998 av Kri ViVev, Tingvoll og tyet til livet vart handvove av Karin Lønstad på Lesja. Stakketyet er til sals på "Huset med det rare i" i Folldal.

*Stakk nr. 7: Stakk frå Tunga
(Deppel-Tunga)*

Etter Anne Jonsdotter Dalen/-Tunga. Tidfesting: 1863.

Denne stakken fekk Alma Brendryen av Anne Syversdotter Saghaugen (1863-1934). Den var etter mor hennas Anne, Anne Jonsdotter Dalen/ Tunga (1834-1879). Anne Saghaugen hadde tent i Oppdal på garden Trengen. Da fekk ho sydd om stakken til meir moderne snitt med «kø» bak. Anne var ugift, tente på Saghaugen i fleire år. Anne ga stakken til Alma Brendryen for at han skulle bli i slekta. (Anne var syskjebån med mor til Alma). Ågot Tunga som hadde hatt stakk nr 1, var frå same garden.

Stakk nr 8: Stakk frå Trondsgård

Tidfesting: 1864.

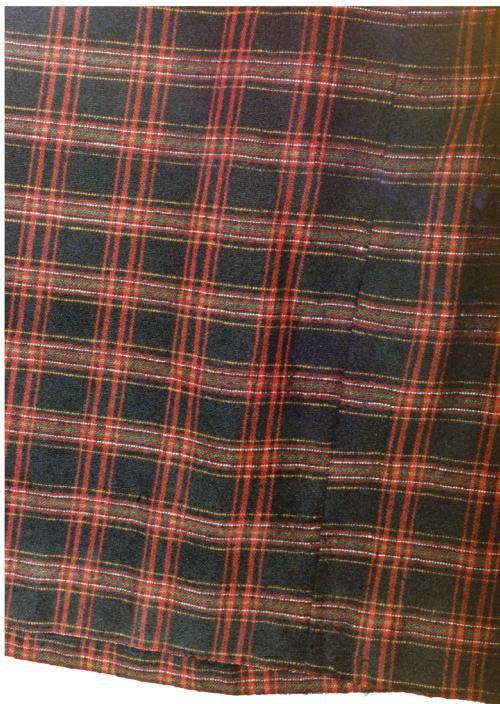
Da Marit Ellefsdotter Lindsø vart gift til Trondsgård i 1864, hadde ho med seg stort heimafylgje, m.a. denne stakken. Stakken hadde opprinnleig 4 rykte, men vart av Mari Nyhus på 1920-30-talet sydd om til livkjole (bunad). Marit hadde gått på husflidsskule på Gjøvik og der hadde ho vove ein god del. Ho hadde 12 av alle slag i utstyrskista si: 12 stakkar, 12 plagg (skjorter), 12 åkle til skinnfellar, 12 bostvar, 12 laken. Til og med likstrømper hadde ho med blant utstyret sitt. Tyet til brukjolen hadde ho også vove sjølv og fått det trykt. Det skulle eigentleg vore ty til konfirmasjonskjole, men tyet vart så fint at det vart gøynt til brukjole.

Stakk nr 9. Stakk frå Trondsgård

Borghild Streitlien (t.h.) med den brunrutete stakken ho sydde seg. Klara Odden har blå Folldalsdrakt.

Denne stakken har vi berre ei typrøve att av. Dette tyet vart på 1920-talet vove oppatt av Marit Tollevsdotter Borkhus (1886-1965). Borghild Streitlien sydde seg ein stakk av dette tyet. Denne stakken lika ho svært godt, men stakken vart diverre stolen ein gong det var innbrot i hytta hennas. Borghild sørga over tapet av stakken. Brørne til Borghild, m.a. Ragnar, fekk sydd seg vestar av dette tyet.

Stakk nr. 10: Stakk frå Folldal

Tidfesting: Kring 1850-60:
Ein gong Gerd Magnhild Bergebakken frå Alvdal var til Oslo, var ho med ei venninne på «Heimen». Der fekk ho sjå ein fin, gamal stakk som skulle vera frå Folldal. Ho teikna av mönsteret, tok oppskrift og vov oppatt stakken. Det er litt mindre ruter på denne stakken samanlikna med dei andre vi kjenner til. Me veit ikkje kva for ein gard i Folldal stakken kom frå.

Stakk nr. 11: Stakk frå Grimsbu-Holen

Tidfesting: Kring 1870-80?
Me veit ikkje sikkert kven som hadde denne stakken først, men stakken kom

med arv til Åseng frå garden Holen nordre (54-2). Dette er ein livstakk med smårutete mønster i svart og raudt og skil seg ut frå dei andre stakkane i Folldal som har større ruter i fargene brunt med raude, grøne og kvite stripa.

Om forfatteren

Kirstine P. Tallerås, f. 1944 i Rollag, Numedal. Busett i Folldal. Pensjonert lærar. Har skrive fleire lokalhistoriske artiklar i Årbok for Nord-Østerdalen, Folldalsjul og andre skrift.